

Arbeid zonder groei

In het advies dat de SER vorig jaar uitbracht over het sociaal-economische beleid op middellange termijn staat een interessante tabel met gegevens over wat van de diverse economische beleidsvoor-nemens is gerealiseerd. Het belangrijkste voornemen was herstel van de concurrentiekracht van de marktsector, hetgeen zou moeten resulteren in herstel van de economische groei en de particuliere investeringen en aldus in verlaging van de werkloosheid. Hoewel ten opzichte van het buitenland een kostenmatiging is bereikt en er jaarlijks zo'n f. 5 mrd. in het bedrijfsleven is gestopt, is er van herstel van de concurrentiekracht tot nu toe niet veel terechtgekomen. Dat blijkt vooral uit de m.i. belangrijkste sociaal-economische doelstelling van dit moment: de verlaging van de werkloosheid. Volgens *Bestek '81* zou er moeten worden gestreefd naar een vermindering van de werkloosheid tot 150.000 à 175.000 personen in 1982 t.o.v. de bij ongewijzigd beleid berekende 255.000 à 280.000 werklozen. Inmiddels is 1982 bereikt en de half miljoen werklozen is deze maand gepasseerd, ondanks alle krachtsinspanningen.

De SER wees vorig jaar als hoofdzaak van het niet bereiken van de doelstellingen aan de niet-voorzien ongunstige ontwikkelingen in het buitenland met als belangrijkste verstoring de sterke olieprijsstijging van 130% gedurende de periode 1978-1980. Ik zou daaraan willen toevoegen het op matiging gerichte beleid in vrijwel de gehele westerse wereld, dat internationaal een depressieve ontwikkeling stimuleerde. Voor Nederland, dat erg afhankelijk is van de wereldhandel, is een internationale depressie funest. In een dergelijke situatie is een beleid ter stimulering van de economie via bevordering van de investeringen zelfs nadelig voor de werkgelegenheid. Immers, de arbeidsproductiviteit wordt er wel door gestimuleerd, maar herstel van de economische groei is zeer moeilijk of onmogelijk. Moet hieruit de conclusie worden getrokken dat het bij afwezig-

heid van economische groei onmogelijk is de werkgelegenheid te bevorderen? Ik denk het niet; vandaar de volgende suggesties.

Macro-economisch is het zeer moeilijk en wellicht onmogelijk via een beleid ter stimulering van de arbeidsproductiviteit bij afwezigheid van een internationale economische groei de werkloosheid te doen afnemen; ze zal er eerder door toenemen. Immers, de productie gerelateerd aan de actieve beroepsbevolking mag er weliswaar door toenemen, maar gerelateerd aan de totale beroepsbevolking niet. Aldus ontstaat in feite een dualistische economie met een steeds geringer aantal actieven, gekenmerkt door een hoge arbeidsproductiviteit, en een groter aantal inactieven, gekenmerkt door een productiviteit van nul. Deze inactieven komen ten laste van de collectieve sector, die daarvoor de baten ontvangt in de vorm van belastingen en premies die uiteindelijk worden gedragen door de marktsector. Hieruit volgt, bij afwezigheid van groei, dat bedrijven ondanks hun gerealiseerde hoge arbeidsproductiviteit, toch de koopkracht van het groeiende aantal inactieven moeten opbrengen, zodat die hoge arbeidsproductiviteit hun nauwelijks soelaas biedt. M.a.w. de macro-economische productiviteit wordt er niet door bevorderd.

Indien de afwezigheid van economische groei zou voortduren, kan het hierboven genoemde dualisme tussen produktieve actieven en niet-produktieve inactieven tot maatschappelijke ontredering leiden: de actieven willen niet langer voor de inactieven werken en de inactieven kunnen en mogen niet werken, ook al zouden ze dat willen. Het ware dan gewenst dit dualisme in productiviteit te nivelleren, waarvoor drie basisoplossingen bestaan.

De eerste oplossing is die van de arbeidstijdverkorting. Daarbij wordt er

impliciet van uitgegaan dat de arbeidsproductiviteit afneemt. Door evenwel de arbeidsproductiviteit per mensuur constant te houden, kunnen er via roulatie meer mensen te werk worden gesteld. Over de voorwaarden en effecten zijn de laatste jaren veel publikaties verschenen.

De tweede oplossing is een beleid dat de arbeidsproductiviteit in de sectoren beheerst. Voor internationaal concurrentiegevoelige bedrijven blijft de traditionele investeringsstimulering met als resultaat een hogere arbeidsproductiviteit gewenst, maar de niet-internationaal concurrentiegevoelige bedrijven behoeven die stimulans niet. Voor bedrijven die alleen op de binnenlandse markt opereren — in concreto grote delen van de bouw, de commerciële dienstensector en de gehele kwartaire sector — is die traditionele investeringsstimulering nadelig voor de werkgelegenheid. Wellicht is het zelfs zinvol bepaalde innovatieve ontwikkelingen in deze bedrijven te reguleren (bij voorbeeld het Nationaal Betaalingscircuit).

De laatste oplossing luidt: zorg ervoor dat niet-productieven produktief worden. M.a.w. breng ze onder in de marktsector of kwartaire sector, waar ze — eventueel met behoud van uitkering — produktief of maatschappelijk zinvol werk kunnen doen.

De slotconclusie die ik uit het bovenstaande wil trekken is, dat ook bij afwezigheid van economische groei, bestrijding van de werkloosheid zeer wel mogelijk is. Verhoging van de arbeidsproductiviteit moet dan geen doel op zich zijn. Door deze productiviteit meer macro te bezien, komen de traditionele investeringsstimulansen (als bij voorbeeld de WIR) in een geheel ander daglicht te staan.

L. Hoffman